Arşiv Vesikalarına Göre

Bingöl

Kolokyumu

BİNGÖL BELEDİYESİ YAYINLARI
Eylül 2011

III. OTURUM

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE BİNGÖL ULEMASI

Doç. Dr. İbrahim ÇAPAK[1]

Giriş

Sultan II. Abdülhamit devrinin ilk yıllarında başlatılan bürokraside modernleşme çabaları sonucunda oluşturulan Sicil-i Ahval'in kayıtları sayesinde bugün elimizde mülki, askeri ve ilmi alanda devlet hizmetinde bulunmuş on binlerce görevlinin sağlam, güvenilir bilgileri bulunmaktadır.

Tarihi açıdan büyük öneme sahip olan Şer'iye Sicilleri Arşivi'nde 6382 Sicil-i Ahval dosyası bulunmaktadır. Sicil-i Ahval Müdüriyeti'ne ait olan bu dosyalar şeyhülislam, kazasker, müftü, müderris, kadı, nâib, dersiâm ve mahkeme kâtipleri gibi ilmiye sınıfına mensup pek çok şahsın personel bilgilerini ihtiva etmektedir.[2] Sicil-i Ahval'in ilmiye sınıfı kayıtlarını taramamız neticesinde elde ettiğimiz gerek Bingöllü gerekse Bingöl'de görev yapan bazı isimleri sizlerle paylaşmak istiyoruz. Ancak bu isimlerin hepsini burada ele almak mümkün değildir. Bunların her biri üzerinde müstakil çalışmalar yapılabilir. Biz burada bazı 22 isim üzerinde kısaca bunları bazıları üzerinde özet bilgiler vererek Çapakçur Mutasarrıfı Mehmet Eşref Bey üzerinde ayrıntılı durmaya çalışacağız.

1.

Adı	: Ahmed Efendi
Baba Adı	: Molla Mehmed Efendi
Doğum Yeri	: Çapakçur
Doğum	: h. 1274, m. 1857
Memuriyeti	: Çapakçur Müderrisi

2.

Adı	: Şahabeddin Efendi
Baba Adı	: Seyyid Mehmed Efendi
Doğum Yeri	: Çapakçur
Doğum	: r. 1277, m. 1861
Memuriyeti	: Çapakçur Müftüsü

1 Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi, capakibrahim@hotmail.com

2 Bkz. Hümeyra Zerdeci, *Osmanlı Ulema Biyografilerinin Arşiv Kaynakları,* Ankara 2008, s. 11.

3.
Adı : Ahmed Efendi
Baba Adı : Molla Derviş Efendi
Doğum Yeri : Muş
Doğum : h. 1261, m. 1845
Memuriyeti : Genç Müderrisi

4.
Adı : Hacı Mehmed Nureddin Efendi
Baba Adı : Saru Kadızade Halil Efendi
Doğum Yeri : Kiğı
Doğum : r.1282, m.1866
Memuriyeti : Kiğı Müftüsü

5.
Adı : Hasan Fehmi Efendi
Baba Adı : Ali Efendi
Doğum Yeri : Arhavi
Doğum : h.1287, r. 1331, m. 1870
Memuriyeti : Çapakçur Nâibi

6.
Adı : Şevket Efendi
Baba Adı : Ali Hilmi Efendi
Doğum Yeri : Genç
Doğum : h. 1292, m.1875
Memuriyeti : Alagöz Nahiyesi Naibi

7.
Adı : Tatar Ağa
Baba Adı : Güney Ağa
Doğum Yeri : Genç
Doğum : h. 1307, m. 1889
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Odacı

8.
Adı : Abdulhamid Efendi
Baba Adı : -
Doğum Yeri : -
Doğum : -
Memuriyeti : Genç Sancağı Müftü Müsevvidi

9.
Adı : Mehmed Şefik Efendi
Baba Adı : Veli Ağa
Doğum Yeri : Bitlis
Doğum : h.1309, m.1891
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye 2. Katibi

10.
Adı : Ali Rıza Efendi
Baba Adı : Molla Mehmed
Doğum Yeri : Kal
Doğum : h. 1282, m. 1870
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Eytam Müdürü

11.
Adı : İsmail Hakkı Efendi
Baba Adı : Polad Ağa
Doğum Yeri : Bitlis
Doğum : h. 1274, m.1867
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Eytam Müdürü

12.
Adı : Mehmed Efendi
Baba Adı : -
Doğum Yeri : -
Doğum : -
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Mukayyidi

13.
Adı : İbrahim Hakkı Efendi
Baba Adı : Yusuf Çavuş
Doğum Yeri : Ahlat
Doğum : h.1308, m. 1890
Memuriyeti : Genç Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Kâtibi

14.
Adı : Mehmed Nazif Efendi
Baba Adı : Ahmed Efendi
Doğum Yeri : Debre-i Bâlâ
Doğum Tarihi : r.1330, h. 1283, m. 1870
Memuriyeti : Genç Naibi

15.
Adı : İbrahim Kamil Paşa
Baba Adı : Uveyş-zâde Hacı İbrahim Efendi
Doğum Yeri : Mardin
Doğum Tarihi : m. 1839-1907
Memuriyeti : Genç Mutasarrıfı

16.
Adı : Mehmet Eşref Efendi
Baba Adı : Hacı Hafız Mustafa Hoca
Doğum Yeri : Gelenbe
Doğum Tarihi : m. 1847
Memuriyeti : Çapakçur Mutasarrıfı

17.
Adı : Abdullah Vehbi Efendi
Baba Adı: : Abdülhalim Hikmet Efendi
Doğum Yeri :
Doğum Tarihi :
Memuriyeti : Genç vilayetinin Kulp Kazası Naibi

18.
Adı : Yusuf Ağa
Baba Adı : Kutto (Kutbeddin)
Doğum Yeri : Genç Sancağı Canut Köyü
Doğum Tarihi : h. 3 Zilkade 1305/m. 12 Temmuz 1888
Memuriyeti : Genc Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Odacısı

19.
Adı : Hafız Abdullah Efendi
Baba Adı : Siird'li Abdülhakim Efendi
Doğum Yeri : Genc Sancağı
Doğum Tarihi : h. 1301, m. 1870
Memuriyeti : Genc Sancağı İbtida-i Müallimi/Rüşdiye Müalimi /Genç Naibi

20.
Adı : Yusuf Ziya Efendi
Baba Adı : Hüseyin
Doğum Yeri : Trabzon/Of
Doğum Tarihi : h. Şaban 1257/m. Eylül/Ekim 1841
Memuriyeti : Kiğı Naibi

21.
Adı : Hasan Faki Efendi (Molla Hasan)
Baba Adı : Hacı Mehmed Hamdi Efendi
Doğum Yeri : Genç
Doğum : h. 1293 (r.1292), m. 1876
Ölüm : 2 Ocak 1919
Memuriyeti : Genç Müftüsü

22.
Adı : Şeyh İbrahim Efendi
Baba Adı : Şeyh Halid Efendi
Doğum Yeri : Çapakçur Kazasının Çan Köyü
Doğum :1868
Ölüm :
Memuriyeti : Çapakçur Müftüsü, Müderrisi

1. Bazı Bingöllü Alimler Hakkında Özet Bilgiler

1.1. Adı : Abdullah Vehbi Efendi
Baba Adı: : Abdülhalim Hikmet Efendi
Doğum Yeri :
Doğum Tarihi :
Memuriyeti : Genç vilayetinin Kulp Kazası Naibi

Türkiye Cumhuriyeti
İstanbul Cenab-ı Müddei'-yi Umumiliği İstanbul Müftülüğü canibi fazılasına No 671
Genc vilayetinin Kulp Kazası'na tabi kırk nahiyesi niyabetinde 1 Ağustos 1328 tarihinden itibaren umum navahiyi niyabetlerinin ilgasına kadar ifayı vazife ettiği anlaşılan Abdullah Vehbi Efendi bin Abdülhalim Hikmet Efendi'ye aid sicil dosyasının adliye vekalet-i celilesine takdim edilmek üzere buldurularak müsaraaten memuriyetimize irsali temenni olunur efendim 4 Mart 1341

1.2. Adı : Yusuf Ağa
Baba Adı : Kutto (Kutbeddin)
Doğum Yeri : Genç Sancağı Canut Köyü
Doğum Tarihi : h. 3 Zilkade 1305/m. 12 Temmuz 1888
Memuriyeti : Genc Sancağı Mahkeme-i Şer'iyye Odacısı

Yusuf Ağa, Genç sancağının Canut köyünde 12 Temmuz 1888 tarihinde doğdu. Kendisinin ifadesi ile babasının ismi kutto'dur. Yine kendisi bilinen/meşhur bir aileye mensup olmadığını ifade etmektedir. Sıbyan mektebinde okumuş, babası hayatta olmadığı için ailesinin geçimi ile uğraşmış, mahkemelere hiç düşmemiş ve hiç ceza almadığına dair ilgili mercilerden belge almıştır. Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Genç Sancağı Mahkeme-i Şeriyye odacısı olarak görev yapmıştır.[3]

1.3. Adı : Hafız Abdullah Efendi
Baba Adı : Siird'li Abdülhakim Efendi
Duğum Yeri : Genc Sancağı
Doğum Tarihi :
Memuriyeti : Genc Sancağı İbtida-i Müallimi/Rüşdiye Müalimi /Genç Naibi

Siirt'te Camii Kebir Medresesinde hafızlık yaptıktan sonra başka medreselerde eğitim görmenin yanı sıra, Genc sancağında İbtidaiye mektebini okudu. Tercüme-i halinden anlaşıldığına göre ilgili komisyonca derecesi yüksek görülmüş ve 10 Eylül 1324 tarihinde Mekteb-i İbtidai Muallimliği yapabileceğine dair kendisine belge verilmiş ve 13 Eylül 1324/26 Eylül 1908 tarihinde 130 kuruş maaşla Rüşdiye Muallimliğine başlamış ve

3 İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi Sicil-i Ahval No: 964/209

1325 (m. 1909) tarihinde görevinden ayrılmıştır. 4 Aralık 1910 tarihinde 300 kuruş maaşla görevine yeniden başlamıştır. 1912 tarihinde 500 kuruş maaşla Genç Naibliği görevine atandığı için öğretmenlik görevinden ayrılmıştır. 18 Mart 1912'de Kulp'a tabi Farki nahiyesi 500 kuruş maaşla naib olarak atanmıştır. 14 Mart 1914 tarihinde görevinden alınmıştır. Tercüme-i halinde Türkçe, Arapça, Kürtçe ve Zazaca bildiği anlaşılmaktadır.

1.4. Adı : Yusuf Ziya Efendi
Baba Adı : Hüseyin
Doğum Yeri : Trabzon/Of
Doğum Tarihi : h. Şaban 1257/m. Eylül/Ekim 1841
Memuriyeti : Kiğı Naibi

Trabzon vilayetine bağlı Of kazasında 1841 tarihinde doğdu. Daha sonra ailesi Ünye'ye geçtiğinde Nüfus doğum yeri Ünye olarak kaydedilmiştir. Eğitimine Mekteb-i İbtidaiyede başladı daha sonra medreseye giderek 20 yıla yakın ilim tahsil etmekle meşgul oldu. Medreseden icazetname almış yirmi seneye ilim tahsil etmekle meşgul olmuştur. Türkçe ve Arapça bilir. 1282/(m. Kasım/Aralık1865) tarihinde yirmi beş yaşında İken Terme kazası İbtida-i Müallimliğine tayin edildi. H. 1285 tarihinde müftü müsevvidliğine başladı. Müftü müsevvidi iken müderrisliğe tayin edildi. H. 1290 tarihinde müftülük görevine başladı. 1305 tarihine kadar müftü ve müderrisliği birlikte yürüttü müftülükten ayrıldıktan sonra sınavla Naibliğe geçti. İlk önce Erzincan sancağı dahilinde Kuruyçay kazasına 1250 kuruş maaşı ile tayin olundu. 20 Saferulhayrının 1315 tarihinde göreve başladı ve 20 Cemaziyelahirinin 1317 tarihinde görevinden ayrıldı. H. 15 Rabiulevvel 1318 tarihinden itibaren 2000 kuruş maaşla Hüdeyde Sancağına bağlı Lihye kazasına tayin edildi. 14 Ramazan 1319 görevinden ayrıldı. Receb 1320 tarihinde 675 kuruş maaşla Çorum Sancağına bağlı İskilip Kazasına tayin edildi. Receb 1322 tarihinde görevinden ayrıldı. Yusuf Ziya Efendi, Maharrem başlarında 1323 (m. Mart 1905) tekrar Kiğı niyabet-i şer'iyesine yani (kadılığına) 1350 kuruş maaşla tayin edildiğini ifade etmektedir. Yusuf Ziya Efendi'nin yeniden Kiğı'ya atandığını ifade etmesi onun önceden de burada görev yaptığını göstermektedir. Dolayısıyla tercüme-i halini kendi el yazısıyla yazarken kendisini Kiğı Kazası Naib-i Sabıkı olarak tanıtmaktadır. Demek ki Yusuf Ziya Efendi, Kiğı'da önce naiblik daha sonra da niyabet-i şer'iye görevi (kadılık) yapmıştır. Yusuf Ziya Efendi 28 Mart 1326 tarihinde kadar Kiğı'da görev yaptıktan sonra, 65 yaşını aşmış olmasından dolayı kadro haricine çıkarılmış, iki ay kadar vekâleten görevini yürütmüş daha sonra da görevinden tamamen ayrılmıştır. Yusuf Efendi'nin 15 Temmuz 1326 tarihinde kaleme aldığı Tercüme-i halinden görevden hiç uzaklaştırılmadığını ve görevini hakkıyla yerine getirdiği anlaşılmaktadır.

1.5. Adı : Hacı Mehmed Nureddin Efendi
Baba Adı : Saru Kadızade Halil Efendi
Doğum Yeri : Kiğı
Doğum : r.1282, m.1866
Memuriyeti : Kiğı Müftüsü

Muhammed Nureddin Efendi, 2 Ocak 1912 tarihinde Kiğı kazası müftülüğüne tayin edildi. Ayrıca Kiğı kazası müderrisliği yapmıştır.

1.6. Adı : Hasan Faki Efendi (Molla Hasan)
Baba Adı : Hacı Mehmed Hamdi Efendi
Doğum Yeri : Genç
Doğum : h. 1293 (r.1292), m. 1876
Ölüm : 2 Ocak 1919
Memuriyeti : Genç Müftüsü

Molla Hasan Efendi, 31 Mayıs 1876 tarihinde Genç sancağına bağlı Mezrayi Şedan'da doğmuştur. Babasının ismi Hacı Muhammed, annesinin ismi Hafsa'dır. Babası kendisinin doğum yeri olan Şedan Mezrasında hocalık yapmıştır. Arşiv kayıtlarında Hazreti Halid sülalesinden olduğu ifade edilmektedir. Molla Hasan medreselerde yüksek ilimler tahsil etmiş ve icazetname almıştır. Kayıtlarında Arapça, Farsça, Türkçe ve Kürtçe bildiğine yer verilmektedir. 18 Mart 1912 tarihinde Genç Livası Müftülüğü tayin edilmiş ve 24 Mart 1912 tarihinde 700 kuruş maaşla göreve başlamıştır. 2 Ocak 1919 tarihinde vefat etmiştir.

1.7. Adı : Şeyh İbrahim Efendi
Baba Adı : Şeyh Halid Efendi
Doğum Yeri : Çapakçur Çan Köyü
Doğum Tarihi : m. 1868
Memuriyeti : Çapakçur Müftüsü, Müderrisi

Şeyh İbrahim Efendi 1868 tarihinde Çapakçur kazasının Çan köyünde doğdu. Babasının ismi Şeyh Halid Efendi'dir. İlk önce Genç Livası'nın Hacan köyündeki Feyzullah Efendi Medresesinde, bir yıl Muş'ta bulunan Müftü Medresesinde, altı yıl Hınıs kazasında bulunan Şeyh Said Efendi Medresesinde, iki yıl Hınıs kazasının Hırbe-i Sor köyünde bulunan Abdullah Efendi Medresesinde, bir yıl Palu'da Hasan Efendi Medresesinde ilim tahsil etmiş ve icazetname almıştır. Arşiv kayıtlarında Arapça, Türkçe, Kürtçe ve Zazaca bildiği ifade edilmektedir. Çapakçur Sancağında müderrislik ve müftülük yapmıştır.

1.8. Adı : Mehmet Eşref Efendi
Baba Adı : Hacı Hafız Mustafa Hoca
Doğum Yeri : Gelenbe
Doğum Tarihi : m. 1847-1912
Memuriyeti : Çapakçur Mutasarrıfı (Aşağıdaki başlık altında hakkında ayrıntılı bilgi verilecektir)

2. **Çapakçur Mutasarrıfı Mehmet Eşref Efendi (1847-1912)**

Mehmet Eşref, 1847 yılında Manisa'nın Kırkağaç ilçesine bağlı Gelenbe kasabasında doğdu. Hafız Mustafa Efendi'nin ve Atife Hanımın oğludur. Babası Hafız Ağa diye anılan Hacı Hafız Mustafa Hoca, Usulizadeler olarak tanınan ailedendir. Hacı Mustafa Efendi, ünlü alim, İbrahim Müteferrika'nın kurduğu ilk matbaada redaktörlük yapmış olan Gelenbevi İsmail Efendi'nin torunlarındandır. Mehmet Eşref Efendi, ilköğrenimini Gelenbe Sıbyan Mektebi'nde tamamladı. Manisa Hatuniye Medresesi'nde Arapça ve Farsça dersleri aldı. Ayrıca, Sultaniye Medresesi Müderrisi Rıza Efendi ile Çaşnigir Camii Kütüphanesi'nde görevli Köse Süleyman Efendi'den matematik ve tarih öğrendi. Babasının ısrarlı isteği ile, altı ay içinde hafızlık duasını yaptıracak derece Kur'an'ı ezberledi. 1870'te Manisa sancağı Tahrirat Kalemi'nde (yazı işleri) memur olarak göreve başladı. Turgutlu, Akhisar ve Alaşehir'de mal müdürlüğü yaptı. 1873'te Manisa sancak muhasebe kalemine stajyer oldu. Daha sonra 17 Ağustos 1874'te İstanbul'a giden Eşref, üçüncü sınıf kaymakamlık imtihanını kazandıktan sonra şairlik şöhreti yayılmaya başladı. 1879'da Trabzon vilayeti Canik sancağına bağlı Fatsa kaymakamlığına atandı. 1880'de buradaki kaymakamlıktan azledildi. 12 Ekim 1882 tarihinde Diyarbakır vilayetine bağlı Çapakçur kaymakamlığına 1250 kuruş maaşla tayin edildi. 1885 tarihine kadar burada kaymakamlık yaptı, 25 Ağustos 1885'de Bitlis vilayetine bağlı Hizan kaymakamlığına 1215 kuruş maaşla nakli gerçekleşti. Ancak burada fazla durmadı, yaklaşık 7 ay sonra istifa etti.[4] 16 ay açıkta kaldıktan sonra başvurusu neticesinde 25 Temmuz 1887'de Trabzon vilayeti Canik sancağına bağlı Ünye kaymakamlığına tayin edildi. Daha sonra Tirebolu kaymakamlığı yaptı. 2 Kasım 1888'de Tirebolu kaymakamlığından azledildi. 27 Haziran 1890'da Bitlis vilayeti Siirt sancağına bağlı Garzan kaymakamlığına atandı. 15 Temmuz 1892 tarihinde Garzan kaymakamlığından istifa etti. Eşref'in doğu vilayetlerinde görev yapmasında, zaman zaman görevden azledilmesinde ve görev yerinin sık sık değiştirilmesinde muhtemelen idareye ve yüksek mevkilerdeki kişilere yaptığı hicivlerin büyük rolü olmuştur. Nitekim kaymakamlık görevi için Çapakçur ve Hizan'da bulunduğu yıllarda Bitlis valisi Üsküdarlı Arif Paşa ile geçinememiş ve bundan dolayı 45 bentlik bir muhammesle Paşayı hicvetmiştir. Bu hicivlerinin bir yerinde Mehmet Eşref şöyle der:

İsmi Ârif'se *n'ola kendisi de irfândır*
Hâl u ef'ali acîb, hârka-i devrândır
Yaptığı işlere erbâb-ı nazar hayrândır
Öyle bir *vâlî-i vâlâ-yı azîmü'ş*-şândır
Ki nice halkın ocaklarına dikti incir

Hıfzı Bursalı'nın anlattığına göre Arif Paşa, Bitlis'te vali iken Eşref Paşa'nın kötü idaresine ve açıkça rüşvet almasına sinirlenerek yukarıda bir bendini zikrettiğimiz 45 bentlik hicviyesini yazar ve bunun bir nüshasını Arif Paşa'ya birkaç nüshasını da sadarete ve dâhiliye Nezareti'ne gönderir. Neticede Arif Paşa Basra valiliğine Mehmet Eşref de başka bir kazaya tayin edilir.

4 Bkz. BOA İ.DH 75954-3; Ömer Faruk Huyugüzel, Şerife Çağın, *Eşref Bütün Eserleri,* İstanbul 2006, s. 32, 60; K. Onan, *Hiciv Üstatları Neyzen Tevfik, Şair Eşref,* İstanbul 1961, s. 72; Önder Göçgün, Şair Eşref, Ankara 1988, s.1-4. Şerife Çağın, *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref,* İstanbul 2007, s. 31 vd.

Çapakçur ve Hizan'da görev yaparken şairin aleyhinde vilayete bazı şikâyet dilekçeleri gittiği ve bu sebeple tayin ya da azledildiği, şairin sicilinden anlaşılmaktadır. Nitekim Eşref, Hizan kazası kaymakamlığından ayrıldıktan sonra Çapakçur ve Hizan kazasında görev yaptığı süre içerisinde kamu mallarını kullanma ve şahsi haklara tecavüz gibi konularda suçsuz olduğuna dair 11 Ocak 1885 ve 29 Mart 1886 tarihli iki mazbata alarak başka bir yere tayini için İntihab-ı Memurin Komisyonu'na başvurmuştur.[5] Yukarıda da ifade edildiği gibi bu başvurusu neticesinde Ünye'ye atanmıştır. Bilahare Garbi Karağaç (Acıpayam), Buldan, Kula, Kırkağaç kaymakamlığı yapmıştır. Mehmet Eşref, Eylül 1899'da İzmir'de gizli bir cemiyet oluşturmak, II. Abdülhamit ve yönetim aleyhinde ileri geri konuşmak, ittihatçı olarak bilinen bazı kişilerle bağlantısı olmak ve yasak yayın bulundurmak gibi gerekçelerle bir grup aydınla soruşturma geçirdi.

3 Aralık 1902'de Tevfik Nevzat ve Hafız İsmail Beylerle birlikte tutuklanıp 1 yıl hapse mahkûm oldu. İzinli olarak bulunduğu İzmir'de tutuklandığı için 12 Aralık 1902'de, Nisan 1900 tarihinde atandığı Gördes Kaymakamlığından ayrılmak zorunda kaldı. 14 Aralık 1902'de İstanbul'a getirilen Şair Eşref, 20 Aralık 1903'te cezasını tamamlayıp İzmir'e döndü. Eşref, bu tutuklamanın sebebini kendisine ait olmayan şiirleri, kendisinin ismi ile yayınlayan *Müsavat* gazetesinin başyazarlığını yapan Hafız İsmail'e hitaben yazdığı mektupta "Bilirsin ya vaktiyle İstanbul'da yarı latife yarı ciddi ağzından kaçırmış olduğun bir sözün seyyiatı olmak üzere ben bir sene hapsoldum. Nihayet Mısırlara kadar kaçtım kurtuldum. Nevzat da Adana'da öldü" sözleri ile dile getirmektedir.[6]

Mehmet Eşref, 17 Ağustos 1904 tarihinde Mısır'a gitti. 1905-1906 yıllarında bir süre Paris, İsviçre ve Kıbrıs'ta bulundu, 1908'de Mısır'a oradan da İzmir'e geri döndü. 30 Eylül 1908'de Aydın vilayeti Saruhan sancağına bağlı Kasaba (Turgutlu) kaymakamlığına tayin edildi. Mart ayında Adana vali muavinliğine vekâletten, aynı yılın Haziran ayında ise vali muavinliğe asaleten atandı. Son görevi olan Adana vali muavinliğinden sonra Aydın vilayeti ve Adana vilayetinde doğrulukla görev yaptığına, görev yaptığı müddetçe kamu mallarını kullanma, insan haklarına tecavüz konularında temiz olduğuna, emekli sandığında biriken paralardan ilişiği olmadığına dair gerekli yazışmalar yaparak 23 Ağustos 1909'da emekliye ayrıldı. Neyzen Tevfik'in hocası da olan Mehmet Eşref, 22 Mayıs 1912 tarihinde 65 yaşında iken Kırkağaç'da bahçıvan Pazar'ındaki evinde vefat etti.[7]

5 BOA İ.DH 75954-3; Şerife Çağın, *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref,* İstanbul 2007, s. 42-43, 195.

6 BOA İ.DH 75954-3; Ömer Faruk Huyugüzel, Şerife Çağın, *Eşref Bütün Eserleri,* İstanbul 2006, s. 32, 195; K. Onan, *Hiciv Üstatları Neyzen Tevfik, Şair Eşref,* İstanbul 1961, s. 72; Önder Göçgün, Şair Eşref, Ankara 1988, s. 1-4.

7 Bkz. Ömer Faruk Huyugüzel, Şerife Çağın, *age.,* s. 19-21; F. Uzun, Şair Eşref, 1945, 37; Önder Göçgün, *age.,* aynı yer. Şerife Çağın, *age.,* s. 93.

Oğlu Mustafa Şatım, *Meşhur Şair Eşref'in Hayatı* isimli eserinde babası ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: Ölmezden bir hafta evvel ellerine, ayaklarına kına yaktırdı. Yattığı odanın perdelerini kapattırdı. Geceleri lamba yaktırmadı. Sabahleyin anneme: 'Bir haftadır karanlıkta yatıyorum. Anladım ki ölüm korkulacak bir şey değilmiş' dedi. Kendini tamamıyla soydurdu. Öğleden sonra hayata gözlerini yumdu."

Ölümünden kısa bir süre önce şu iki dörtlüğü söylediği kaynaklarda yer alır:

Bize gurbet değilken dâr-ı dünya, dâr-ı ukbâda,
Memâtı sevmemekte affolunmaz bir hatamız vardır.
Düşünsek biz ölümden korkmamak lazım gelir, zira:
Yerin altında, üstünden çok akrabamız vardır.
Diğer dörtlükle de adeta vasiyetini bildirmektedir:
Gitmek üzre ukbâya ben bir yolcuyum,
Son konağıdır o âlem, âlem-i nâsûtumun.
Hem gider sırtında, hem şiddetle lânet eylerim,
Girmesin nâmerd olanlar altına tâbûtumun.[8]

Eşref, Kırkağaç'ta öldüğü zaman, istasyon yolu kıyısındaki mezarlığa gömülmüş, daha sonra bu mezarlık Akhisar yolunun sağ yanına alınınca Eşref'in kabri de oraya taşınmıştır. Şair Eşref, Kırkağaç Belediyesi'nin mermerden yaptırdığı mezarda yatmakta ve mezar taşında kendisine ait olan şu kıta bulunmaktadır:

Kabrimi kimse ziyaret etmesin Allah için.
Gelmesin, reddeylerim billahi öz kardeşimi.
Gözlerim ebnâ-yı âdemden o kadar yıldı ki.
İstemem ben *fatiha, tek çalmasınlar taşımı…*[9]

Ne yazık ki 1912'de ölen Çapakçur Mutasarrıfı Eşref'in korktuğu başına gelmiş ve 1928'de mezar taşı çalınmıştır.

Eşref, "Tasvir-i Ahval" adlı şirinde içinde olduğu durumu şöyle dile getirmektedir:

Ağarmış saçlarım bir dağ başında kara dönmüştür
O dağın dümeninde gözlerim enhâre dönmüştür
Bütün mü-yi siyâhım bembeyaz ezhâra dönmüştür
Tenimde cevher-i cân bir çekilmez bâra dönmüştür

Cihâna geldiğim günden beri pek çok cefâ gördüm
Ezildim bâr-ı gam altında bin türlü ezâ gördüm
Değil bî-gânelerden âşinâlardan *belâ gördüm*
Vücudum âlem-i sıhhatte bir bîmâra dönmüştür[10]

8 Bkz. Mustafa Şâtım, *Meşhur Şair Eşref'in Hayatı,* İzmir, 1943, s. 13. Şerife Çağın, *age.,* s. 117.
9 Mustafa Şâtım, *age.,* 1943, s. 13. Bkz. http://kirkagac.meb.gov.tr/konu_detay.asp?hid=-1644839511
10 Önder Göçgün, *age.,* s. 114.

Eşref, Şair Eşref, edebiyat tarihimizde, büyük bir "heccâv", yani hiciv (yergi) üstadı olarak kabul edilir. Sadece II. Abdülhamit dönemi devlet adamlarını hicvetmemiş, daha sonra II. Meşrutiyet dönemi devlet adamlarını da hicvetmiştir. Eşref'in ilk tenkid hicivleri Abdülhamid'e yöneltilmiş olanlardır. Sonra sevdiği sevmediği, tanıdığı-tanımadığı kâmil Paşasından Kırkağaçlı Ahmed'e kadar birçok kimse onun hicivlerinden nasibini almıştır.[11] Mısır'dayken, Abdülhamid'in ağır hasta olduğunu söyleyen ve adamla uğraşmaktan vazgeçmesini isteyen dostlarına şu dörtlüğü söyler:

Toprak altında da olsan bulurum.
Erişir burnuna birkaç tekmem.
Can verip kurtulurum zannetme.
Şeytan elini çekse de ben elimi çekmem!
Padişah'ın çevresindeki ikiyüzlü, rüşvetçi, ahlaksız yöneticilere de yüklenmiş:
Her biri kendince zulüm etmekte
İnsan bir memur görünce eşkıya sanıyor…
Ey zavallı, boş yere yakınma, bağırıp çağırma
Çünkü ezilenlerin *ahını işiten hükümet bunu musiki sanıyor!* [12]
Şair Eşref, kendisini de hicvetmekten geri durmamıştır.
Eylemem ölsem de kızbi ihtiyar,
Doğruyu söyler gezer bir şairim.
Bir güzel mazmun bulunca, eşrafa,
Kendimi hicveylemezsem kâfirim![13]

Eşref'teki hürriyet aşkı, meşrutiyetin sunacaklarıyla yetinmeyecek kadar derindir. Meşrutiyet'ten sonra İttihatçıların iktidarıyla başlayan yeni zulüm ve baskı döneminde İttihatçıların karşısında yer almakta tereddüt etmez. O dönem yazdığı şu dörtlükte hürriyet anlayışını net bit şekilde ifade etmektedir:

Kollarından bağlamış zincir ile divan-ı harp
Böyle görmek istemem meşrutiyet örneğini
Hey efendi! Çabamın karşılığıdır yüceler yücesi makam
Az gelir gönlüme cumhuriyetin hürriyeti.

Zevk ve safahata düşkünlüğünden, Makedonya'daki askerlerine bakamayan Osmanlı halktan yardım toplamaya başlar. Bunun üzerine Eşref şu dörtlüğü yazar

Birer yazı ile ecnebiler senden haraç almakta
Verirsin padişahım, tabii korku belasından
Utanmazsın halktan yardım toplamakta
Ne farkın kaldı bilmem bir dilenci kethüdasından

11 F. Uzun, *Bütün Eşref,* İstanbul 1964, XVI; Şerife Çağın, *age.*, s. 189-190.
12 Bkz. http://www.mehmethekim.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4021&Itemid=69
13 F. Uzun, Şair Eşref, s. XIV.

Meşrutiyetin ilanından iki ay sonra İstanbul'a gelen Eşref, 30 Eylül 1908'de Kasaba (Turgutlu) kaymakamlığına tayin edildi. Fakat ortalığın huzursuzluğu ve hükümet idaresinin bozukluğu şairin çok canını sıkmış olacak ki oğlunun "Kasaba'ya geleyim mi" sorusuna şu kıtayla cevap veriri:

Bir kasaphaneye dönmüş Kasaba,
Her yeri bir sürü bekler, oturur...!
Öyle asayişi *muhtel olmuş,*
Memleketlerde köpekler oturur...!

Diyerek İstanbul'a gelmiş ve Yeni Gazete'nin "Rad-ı Kaza" sütununda yazmaya başlamıştır. [14]

Eski Bir Adliye Nâzırına Arzuhal (Rıza Paşa'ya) adlı şiirinde Mehmet Eşref sürgün ve azillerden sıkıldığını ifade ederek dönemin Adliye Nazırı Rıza Paşa'dan memleketine yakın bir yere atanmasını dile getirir. Bu şiir'de Bingöl'ün eski ismi olan Çapakçur ile ilgili şöyle bir beyit yer almaktadır:

Çapakçur, Fatsa yansa kimlere *te'sir eder bunlar*
Esâmesi kulaklar duymak hücra kazâhâdır[15]

Adana Vali Muavini olunca, kendisinden istenen vesikalık fotoğraf için hiç sevmediği halde poz vermek zorunda kalır. Fotoğrafını görünce ise, kendini bile hicivden çekinmeyerek şu alaylı kıt'ayı kaleme alır:

Hayret ettim, aldırınca resmimi;
Ben miyim bu; bilmedim ben, siz bilin..
Aslına uymazsa tasvirim n'ola;
Giydiğim gömlek emanet, fes elin!.[16]

2.1. Eserleri

2.1.1. *Deccal* (2 cilt, 1904–1907)

2.1.2. İstimdad (1905)

2.1.3. Şah ve Padişah (1906)

2.1.4. *Hasbihal yahut Eşref ve Kemal* (1908)

2.1.5. İran'da Yangın Var (1908)

2.1.6. *Sultan Abdulhamid'in Devr-i Evail-i Saltanatı* (1908)

Ayrıca Mehmet Eşref, *Kuyruklu Yıldız* (1910), *Eşref'in Rüyası* (1911), *Meclis-i Mebusan* (1911), *Bergüzar* (1911) gibi nispeten kısa eserler yazmanın yanı sıra *Curcuna* ve *Zuhuri* gazetelerini çıkarmış, *Eşref* ve *Musavver Eşref* isimli mizah dergilerinde yazarlık yapmıştır.[17]

14 Bkz. Şerife Çağın, *age.,* s. 88
15 Önder Göçgün, *age.,* s. 274; F. Uzun Şair Eşref, s. 81.
16 Önder Göçgün, *age.,* s. 31; F. Uzun, Şair Eşref, s. 36-37.
17 Bkz. Ömer Faruk Huyugüzel, Şerife Çağın*, Eşref Bütün Eserleri,* İstanbul 2006, s. 20-21; Şerife Çağın, *Bir Hiciv Ustası Şair Eşref,* İstanbul 2007, s. 80-84.

Sonuç

Sicill-i Ahval Kayıtlarında bugünkü Bingöl'de görev yapmış ve Bingöllü olan şahsiyetleri tek tek ele alıp onlarla ilgili bir takım çalışmalar yapmak gerekir. Böylece hiç olmazsa II. Abdülhamit döneminde oluşturulan Sicill-i Ahval kayıtlarında yer alan Bingöllü veya Bingöl'de görev yapmış şahsiyetler gün yüzüne çıkarılmış olacaktır. Bu şahsiyetler araştırıldığında onların her birinin farklı özelikleri olduğu görülecektir. Nitekim inceleme konusu yaptığımız şahsiyetlerden bir olan Çapakçur Mutasarrıfı Mehmet Eşref Bey'le ilgili Sicill-i Ahval kayıtları dışında hiçbir bilgi bulamayacağımızı düşünürken, Eşref'in yaşadığı dönemde çok meşhur biri olduğunu ve günümüzde de edebiyatta hiciv sanatının öncüsü kabul edildiğini gördük.

Ekler

Şeyh İbrahim'in **Tercüme-i H**âli

Sual	**Cevab**
1-Tercüme-i hal sahibinin isim ve mahlası ve şöhret ve lakabı bir sülale-i ma'rufeye mensub ise keyfiyet-i nesebi mezhebi ecnebi ise tabiiyeti pederinin ismi ve meslek ve şöhreti.;	İsmim Şeyh İbrahim pederimin ismi Şeyh Halid efendidir. Çan şeyhleri namıyla marufuz Nakşibendi tarikatındanım.
2-Tarihi ve mahal-i veladeti	1284 tarihinde Çabakçur Kazası'nın Çan Karyesi'nde tevellüd etmişimdir.
3-Memealik-i Osmaniye ve ecnebiyenin resmi ve hususi hangi mekteb ve medreselerinden yahud muallim-i mahsusdan hangi ilim ve fen ve sanaat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil ettirildiği şehadetname ve tasdikname ve icazetname olub olmadığı almış ise tarihleri, hangi lisanları kitabet yahud yalnız tekellüm etti. Tab' ve neşrolunmuş eser ve telifi var ise neye dair olub ne zaman nerede tab' ve neşrolunduğu, ihzaat-ı fenniye ve hususat-ı saireye dair bir imtiyaz ve sıfatı haiz ise mahiyeti, bir memuriyete aid intihabname ve ehliyetnamesi var ise o memuriyetinin kaçıncı sınıfı içün hangi mahalden ne tarihde verildiği;	Evvelce Genç Livası'nın Hacan Karyesi'nde Feyzullah Efendi medresesinde bir sene Muş'ta Müftü Medresesi'nde altı sene Hınıs Kazası'nda Şeyh Said Efendi Medresesi'nde iki sene Hınıs Kazası'nın Şuşar Nahiyesi'nde Hırbe-i Sor Karyesi'nde Abdullah Efendi Medresesi'nde bir sene Palu'da Hasan Efendi Medresesi'nde ilim tahsil ettim. Tahsil ettiğim ilim sureti merbut Mayıs 1326 tarihli icazetname mündericdir. Arapça, Türkçe kitabet ve tekellüm eder, bunlardan başka Kürdi ve Zazaca lisanlarını da tekellüm ederim
4-Evvelce hizmet-i devlete dahil olub henüz tercüme-i hal varakası vermemiş olanların muvazzaf veya mülazım olarak ne tarihde ve nerede dahil olduğu ve sırasıyla fasl-ı memuriyetlere hangi tarihlerde tayin olub ne mikdar maaş veya ücret ve aidat aldığı, her memuriyetinde ne zaman ifa-yı maaşa mübaşeret olub o maaşı ne vakte kadar ahz eylediği arada mazul kalmış ise mikdarı, memuriyet ve mazuliyedde muhasasatınca daimi muvavvakat ? zemaim ve tenzilat icra olub olmadığı, ne rütbe ve nişan ve madalyaları hangi tarihlerde ihraz eylediği, ahir nişan ve madalyaları hudemat-ı gayri resmiyede bulunmuş ve memuriyet-i mahsusa ile bir tarafa izam kılınmış ise keyfiyeti;	22 Mart 1331 tarihinde şehri 200 kuruş maaşla vekaleten Çabakçur Kazası müdderisliğine tayin kılınarak 1337 senesi Haziranı gayesine kadar ifa-yı vazife ederek aynı maaşı almış isemde 1 Temmuz 1337 tarihinden itibaren memuriyetimin lağvedilmiş olmasından tarih-i mezkurdan bu yana başka bir memuriyete tayin edilmemiş isemde kaneevvel fahri olarak halka-i tedarisimde bulunan talebeganı tedris etmekle meşgul bulunuyorum
5-Bulunduğu memuriyetlerden infisal vuku' bulmuş ise esbab-ı hakikiyesi ve bilahire cevaz-ı istihdam kararı olub olmadığı gerek bunlardan ve gerek vazife-yi memuriyetine taalluk etmeyen ahvalden dolayı taht-ı muhakemeye alınmış ise neticede ne hüküm sadır olduğu ve ceza görüb görmediği.	Bulunduğum memuriyetden infisalim vuku' bulmamıştır. Ve hiç bir suretle taht-ı muhakemeye alınmamışımdır. Tanzim kılınan iş bu tercüme-i hal varakası Çanlı Şeyhi İbrahim Efendi'ye aid olmağla maal-usül tasdik kılındı. 9 Mayıs 1339 27 Nisan 1339 Çabakçur Kazası'ndan Çan Karyesi'nden Şeyh İbrahim Temhir (mühür)

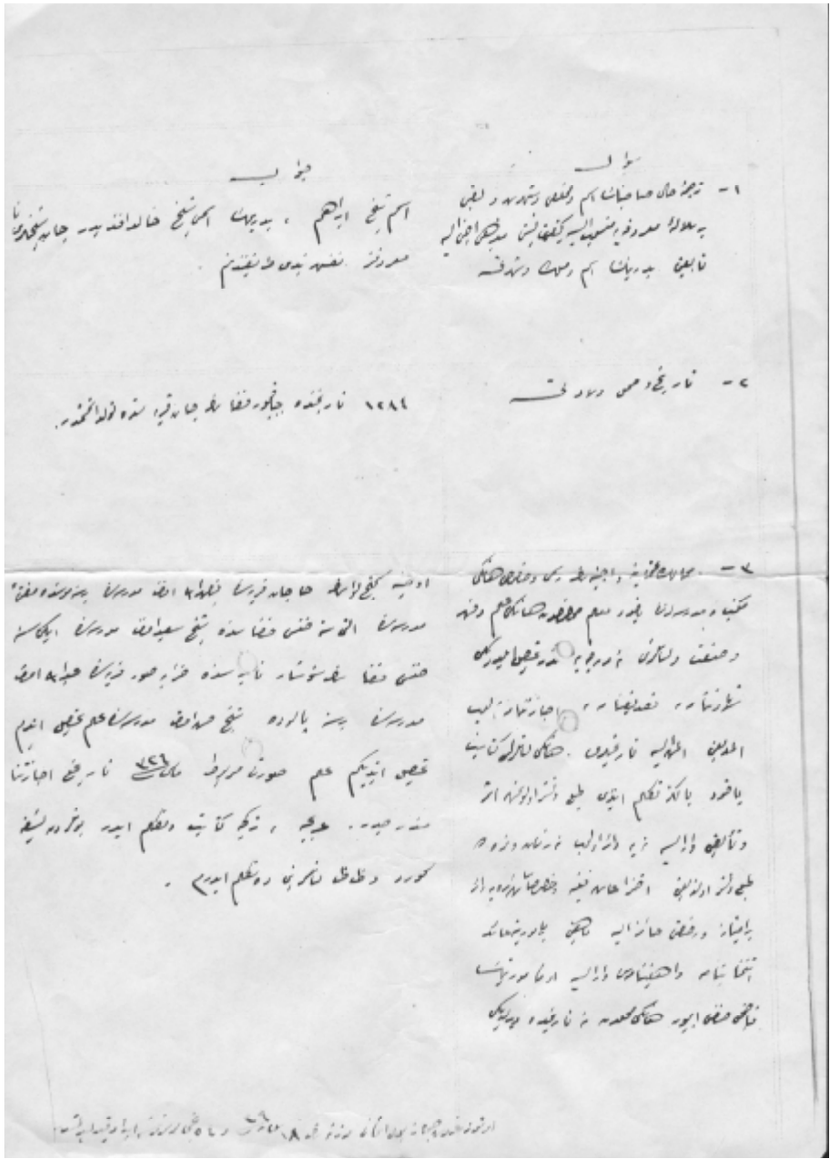

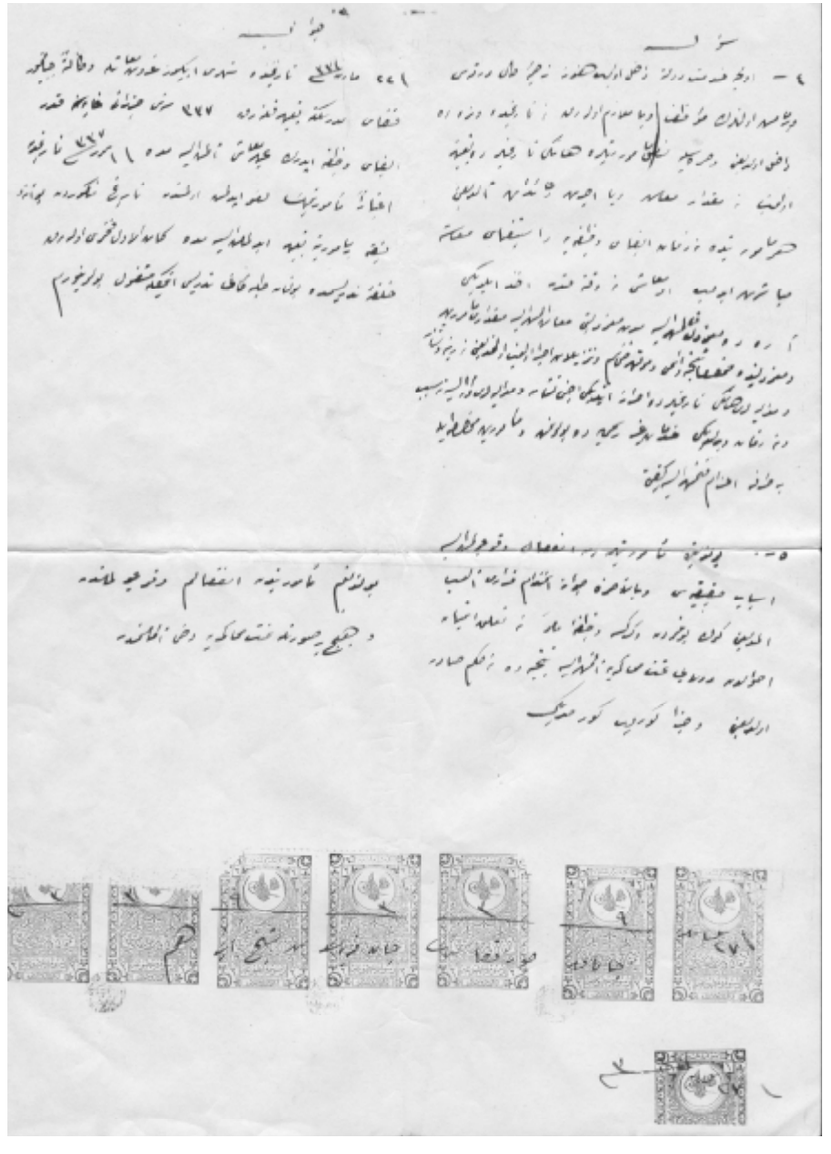

Memurin ve ketebe ve müstahdeminin tescil edilecek tercüme-i hallerinin tahririne mahsus varakadır.

Sicil-i ahval sınıfı memurin ve müstahdemin-i Devlet-i Aliye'nin asıl tercüme-i ahval-ı zatiyeleriyle sair vukuat-ı mütenevvia-i resmiyelerinin müteselsilen kayıd ve tahrir ve zapt ve tesciline mahsus olmak ve memurin ve ketebe ve müstahdemin-i saire haklarında intihabat ve terakkiyat ile mükafat ve mücazat ve sair her nev'i müamelat ve icraatda ma'mulun bih tutulmak üzere vaz' ve te'sis buyrulmuştur.	
Sual	Cevab
Sahib-i tercümenin kedisiyle pederinin ismi mahlası ve şöhreti ve lakabı	İsmim Ali mahlasım Rıza'dır. Pederimin ismi Molla Muhammed'dir. Her ikimizde ismimizle yad olunuyoruz. Müteveffa pederim ticaretle meşgul idi. Maruf bir sülaleye mensup değiliz.
Mahalli tarihi veladeti sene-i hicriye ve ona müsadif sene-i maliyenin mümkün mertebe şuhur ve eyyamı tasrih olunarak gösterilmelidir.	1282 sene-i hicriyesi Zilhiccesinin birinci gününe müsadif 3 Kanun-ı evvel 1381 tarihinde Kulp'un Melikan karyesinde tevellüd etmişim.
Hangi memleket ve mekteblerde hangi ilim ve fen ve sanat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği ……	Kulp Medresesinde icaz., muharrer envar faraiz kitabet ulumunu ve Türkçe risaleleri okumuşum şahadetnamem yoktur. Türkçe kitabet ve Kürd ve Zazaca tekellüm ederim.
Hizmeti devlete hangi tarihte ve kaç yaşında ve nerede ve müvazzafenmi mülazemetlemi dahil olmuştur. …	1316 sene-i hicriyesi Ramazan'ının yirmi dokuzuncu gününe müsadif 29 Kanun-ı sani 1314 tarihinde kulp mahkeme azalığına intihab-ı ahali ile tayin ve mustantık vazifesi ilaveten uhdeme tevdi'-i suratiyle ifayı vazife eylemiş ve müddetinin inkidasına mebni üçyüz yirmi iki sene-i hicriyesi Rabiulahir'inin on ikinci gününe müsadif 13 Haziran 1320 tarihinde inifikak eyledim bir güna rütbe ve nişanım yokdur.
Hizmet-i devlete duhulünden varakası tarihine kadar arada infisali vuku'bulmuş ise esbabı hakikiyesi ve bir zan ve şübhe ve şikayet üzerine işten elçekti-rilmiş…..	Memureyetlerim balada gösterilmiş bir güna muhakeme olunmamışındır. Aldığım berat mazbatasıyla nüfus tezkiresinin suver-i musaddakaları işbu teceme-i hal varakama rabten dakdim kılınmıştır. 27 Kanun-ı evvel 1325 de kulp Bidayet Mahkeme azalığa İ.M.MŞH.A. 959/229

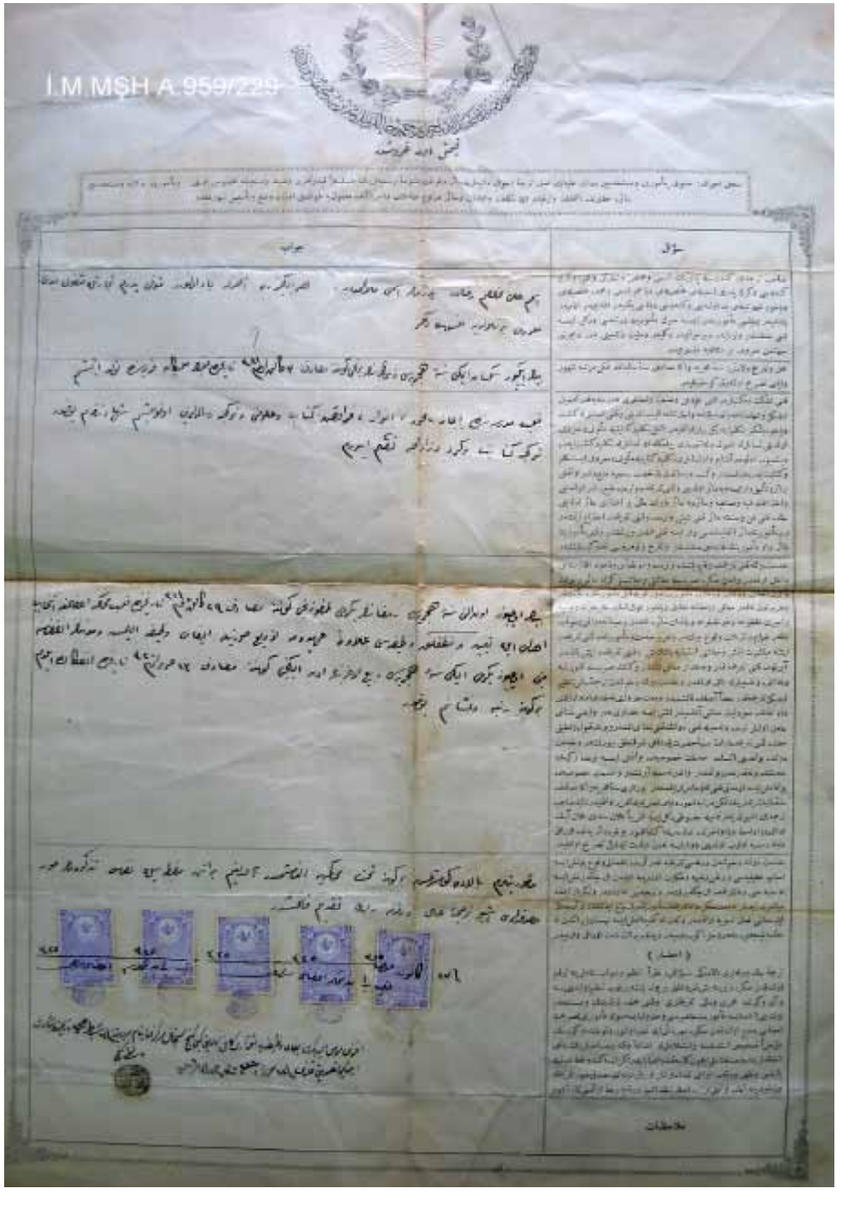

ÇAPAKÇUR MUTASARRIFI MEHMET EŞREF EFENDİ'NİN SİCİLL-İ AHVALİ

Sual:	Cevap:
İsim ve şöhreti ve pederi ismi	Mehmet Eşref Efendi Gelenbevizade sülalesinden Usulizade Hafiz Mustafa Efendi'nin mahdumudur.
Tarih-i veladet ve mevlüdü	1263 sene-yi hicriyyesinde Gelenbe'de tevellüd etmiştir.
Hangi mekteplerde hangi fenleri tahsil etmiştir ve şehadetnameti var mıdır ve hangi lisanlarda tekellüm ve kitabet edebilir? Te'lifatı var ise neye dairdir?	Sıbyan mektebinde mukaddeme-i ulum ve ba'dehüm Manisa'da Hatmiye Medresesi'nde Arabi ve Farisi ve muallim-i mahsustan hesap ve tarih okunmuştur. Türkçe tekellüm ve kitabet eder.
Hizmet-i devlete kaç yaşında ve hangi tarihte girmiştir? Ve muvazzafin veyahut mülazemetle mi dahil olmuştur?	87 tarihinde 24 yaşında olduğu halde Manisa sancağı tahrirat kalemine mülazemetle devama başlayıp 89 tarihinde 375 kuruş maaşla Turgutlu kasabası tahrirat kitabetine ve on mah sonra bi'l-isti'fa Liva-i Mezkur Muhasebe Kalemi'ne mülazemetle devam etmekte iken 91 tarihinde 475 kuruş maaşla Akhisar kazası mal müdürlüğüne tayin olunur. Ve 92 tarihinde yine 475 kuruş maaşla Alaşehir kazası mal müdürlüğüne tahvil-i me'muriyet ve 3 ay kadar dahi maaş mezkur ile kaza-yı mezbur kaymakamına vekalet etmiş. Ve 95 senesi muharreminde bi'l-isti'fa infisal ile dersaadete gelerek bi'l-imtihan 3. sınıf kaymakamlığa kayd olunup 96 senesi Cemaziye'l-ahiresinde 900 kuruş maaşla Camik sancağı dahilinde kain Fatsa kazası kaymakamlığına me'muriyetle 97 senesi Rabiyu'l-ahiri evailinde infisali vuku bulmuştur.
Ne hizmetlerde bulunmuş ve ne rütbeler ibraz etmiş ve ne nişanlara hamil olmuş ve her me'muriyetinde ne kadar maaş almış ve ne kadar ma'zul kalmıştır? Müddet-i ma'zuliyetinde maaşa nail olmuş mudur? Olmuş ise ne kadar ma'zuliyet maaşı almıştır ve ecnebi nişanları var ise ne sebeple nail olmuştur ve bu vukuatın tarihleri nedir?	Şimdiye kadar bulunduğu me'muriyetlerden nakil ve istifa suretleriyle ve yalnız Fatsa kaymakamlığından bazı uzviyat üzerine infisal etmiş ise de beraet-i zimmetine dair Turgutlu kasabası ve Alaşehir ve Akhisar kazaları kaymakamlıklarından ve Camik Mutasarrıflığı'ndan ve şura-yı devletten verilen beş kıta mazbatanın suretleri merbut bulunmuştur. Dahiliye Nezaret-i celilesinden mevrut 23 Ağustos 1296 tarihli tezkire-i aliyede sahib-i tercümenin Fatsa kaymakamlığından sebeb-i azlinin muhakemesine mahal görülemediğinden sicil-i ahvalin tashihi lüzumuna dair şura-yı devlet muhakemat dairesinden tanzim olunup efendi-i mumaileyh tarafından ba-arzuhal ita kılınan 14 Şaban 1297 tarihli mazbata suretini gönderildiği cihetle mealine nazaran icra-yı icabı emr ü işar buyurulmasıyla mezkur suret komisyonca ledel-mutalaa meali Camik sancağı idare meclisinde verilip intihab-ı memurin komisyonundan ba-müzekkire isal kılınan mazbata ve evrak-ı metrefiri'nin münderecatından anlaşıldığı üzere mumaileyh Eşref Efendi aleyhinde beyan olunan mevat iş ve işretle bi'l-ittifak ifa-yı vazife etmemesi ve enzar-ı umumiyede baki hükumete noksan isal eder. Vaz'a ve hareketle bulunması ve iskan-ı muhacirin işinde yolsuzluk vukua getirmesi hususatından ibaret olarak ol babda şura-yı devlet dahiliye dairesinden verilmiş olan zabt varakasında dahi hususat-ı mezkure

	mumaileyhin mes'uliyetini ve muhakemesini mucib göründüğü bildirilmiş ise de bu ma'kule memurların su'-i hal ve hareketleri hakkında vuku bulacak rivayat ve ihbarat üzerine tahkikat-ı evliye icra ettirilerek neticesinde mucib-i muhakeme bir şey görülür ise valiler tarafından bi'l-ifham muvakkaten işten el çektirilip ait olduğu meclis-i idare-i liva ve vilayette muhakemesi icra ile hükmü bavi mazbatasının isali lazım geldiği halde mumaileyhin fiil ve hareketi usulen mimaren muhakeme add olunup da kendisi taht-ı muhakemeye alınmayıp yolsuz hareketi hakkında mahallinden vuku bulan iş'ar üzerine azledilmiş idüğüne ve kendisi yedinde beraat-i zimmet mazbatası bulunduğunu beyan ve iddia eylemekte olduğuna binaen muhakemesine mahal görülemeyerek bu babda lazım gelen sicil-i ahvalini tashihten ibaret olduğu beyan merkezinde dair ve efendi-yi mumaileyh tarafından bi'l-ibraz kıraat olunan Camik meclis idaresinin 18 Şaban 1296 tarihli mazbatası müeddası dahi kendisinin salifu'z-zikr kaymakamlığı müddet-i idaresince emval-i emiriyye ve hukuk-ı şahsiyeden beraet-i zimmetini müş'ir görülmüş ve şu halde mumaileyhe müttehem nazarıyla bakılamayacağı derkar olup münasib bir kerede bu babda merkez livasca olan ma'lumatın istifsarı tezekkür ve tensib kılınmış olmakla ol vecihle komisyondan istilamı şamil camik mutasarrıflığına yazılan 21 Şevval 1297 tarih ve 516 numaralı tahrirat üzerine alınan 14 Zilkade 1297 tarihli ve 1 numaralı tahrirat-ı cevabiyede mumaileyhin taht-ı muhakemeye alınmasını icab eder derecede ef'al ve harekatı olmayıp kaza-yı mezkurun cesamet ve ehemmiyeti ve o sırada muhacirin işleri vesair mesalih-i mühimmenin tekessür ve tehaccümü cihetiyle idareyi kazaya muvaffak olamamasından vuku bulan arz ve iş'ar üzerine tebdil edildiği izbar olunmuş ve tahkikat-ı iş'arat-ı meşruhaya nazaran mumaileyh kaideden bir tahmetle mahkum olmayıp dermeyan olunan ahvali atiyen ahar me'muriyete tayini halinde suret-i intihabına ait şeylerden ve bu dahi merci-i intihabın ve zaifinden görülmüş olmakla işbu tercüme-i hali ala-vukuiha tesci edilmiştir. Mumaileyh Mehmet Eşref Efendi 1299 senesi Zilkade'sinin 29'una müsadif olan 1298 senesi teşrin-i ula ibtidasında 1250 kuruş maaş ile Bitlis vilayeti dahilinde kain Çapakçur kazası kaymakamlığına tayin olunmuştur. İşbu suret aslına ve sicil-i umumiye mutabıktır. 22 Temmuz 1306 Mübir: Sicill-i Ahval Komisyonu **BOA İDH 75954-3**

MEMURİN VE KETEBE VE MUSTAHDEMİNİN TESCİL EDİLECEK TERCÜME-İ HALLERİNİN TAHRİRİNE MAHSUS VARAKADIR.

Sicil-i ahval: Sınıf-ı me'mirin ve mustahdemin-i Devlet-i Aliye'nin tercüme-i ahval-ı zatiyeleriyle sair vukuat-ı mütenevvia-i resmiyelerinin müteselsilen kayıt ve tahrir ve zabt ve tesciline mahsus olmak ve memurin ve ketebe ve mustahdemin-i saire haklarında intihabat ve terakkiyat ile mükafat ve mücazat ve sair her nevi muamelat ve icraatda mamulu'n-bih tutulmak üzere vaz' ve te'sis buyurulmuşdur.	
ESİLE	ECVİBE
Sahib-i tercümenin kedisiyle pederinin ismi ve mahlesi ve şöhreti ve lakabı ve gerek kendisi ve gerek pederi ismiyle mi mahlesiylemi veya hem…	İsmin Hasan Efendi mahlasım müftüdür. Pederimin namı Hacı Muhammed Hamdi efendidir. Her ikimiz de ismimizle yad olunur. Hazreti halid sülalesine mensubuz. Müteveffa pederim hal-i hayatında iken mezra-i Şedan karyesinde hocalık ile iştiğal etmekte idi. Rütbe ve nişanı dahi yoktur.
Mahal ve tarih-i veladeti: sene-i hicriye ve ona musadif sene-i maliyenin mümkün mertebe şuhur ve eyyamı tasrih olunarak gösterilmelidir. …	Fi 8 Recep 1293 senesi hicriyesine müsedif 19 Mayıs 1292 tarihinde Genç sancağına merbut mezrayi şedan karyesinde tevellüd etmişim.
Kangı memleket ve mekteblerde kangı ilim ve fen ve sanat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği ve şahadetname ve tasdikname ve icazetnâme olub olmadığı ve kangı lisanlarla kitabet veyahut yalnız tekellüm etdiği ….	Mederisde ulum-i âliye ve âliyeyi tahsil edüb icazatname dahi almışımdır. Arabi, Farisi ve Türki, Kürdi tekellüm ve kitabete ederim. Telifatım yoktur.
Hizmet-i Devlete kangı tarihde ve kaç yaşında ve nerede muvazzefen mi yoksa mülazemetle mi dahil olmuşdur. Ve ondan sonra maaşlı ve maaşsız gerek daimi ve gerek muvakkat…	11 Mart 1328 tarihinde şehri 700 kuruş maaşla Genç Livası Müftülüğüne tayin olub, elyevm mezkur müftülükte istihdam olduğum. Bir gûna rütbe ve nişanım dahi yoktur. Nüfus tezkiresiyle icazetnamem yedimde mevcuttur.
Hizmet-i devlete duhulünden varakası tarihine kadar arada infisali vuku'bulmamış ise esbab-ı hakikiyesi ve bir zan ve şübhe ve şikayet üzerine işden el-çekdirilmiş ise de ne sebe mebni ve ne tarihde…..	Tercüme-i Hal Lehul-hamd şimdiye kadar bir güna şikayt vukuuyla taht-ı muhakemeye alınmamış ve ceza dahi görmemişimdir. Genç sancağı Merkezi olan Ardoşan (Ardeşen) Kasabasında tanzim ve tebyiz olunan işbu tercüme-i hal varakasın amerbuten icazetname ve tezkire-i osmaniyenin suret-i musaddakaları mukaddem arz ve takdim kılınmıştır. Fi 1 mayıs 1328 Fi 27 Cemaziyeevvel 1330. İ.M. MŞH ARŞİVİ 1964/747

İ.M. MŞH ARŞİVİ 1964/747

DAİRE-İ MEŞİHAT-I İSLAMİYYE
SİCİL ŞUBESİ
ESİLE

ESİLE	ECVİBE
Sahib-i tercümenin ismi ve mahlası ve künyesiyle pederi, ismi ve memuriyetden ise memuriyet ve rütbesi ile beraber maruf zevatdan ise kangi sulaleye nisbet ve şöhreti.	İsmim Hafız İbrahim Efendi pederimin ismi Ali memuriyet ve rütbesi olmayıp bir sülaleye mensubiyeti yoktur.
Tarihi ve mahal-i viladeti	1265 sene-i arabisi hilalinde Der-Aliye'de Cumartesi Pazarı kurbinde eski Ali Paşa nâm-ı diğer Mirimiran Hasan Paşa Mahallesinde tevellüd etmişem.
Mekatib-i İbtidaiyye ve resmiye de muallim-i mahsusdan nasıl ilim ve fenleri layıkıyla veya muhtasarca kıraat-ı ve taallum eylemişimdir. Ve Kangı lisanlarda kitabet veyahut yalnız tekellüm eder bir eser ve te'lifi de var ise neye mütallikdir ve ruhsat-ı resmiye ile intişar etmişmidir? Ve Mekteb şahadetnâmesi ve bir memuriyete intihabnâmesi varmıdır.	Aski Ali Paşa kurbinde Ağa mektebi demekle Arif-i Mekteb'de Kuran-ı Kerim ve ilmuhal ve tecvid ve risale-i ahlak ve inşa ve Fatih Cami-i şerifinde izhara kadar taallüm ve ilmuhaber faraiz ve fen-i Saki dahi tahsil eyledim. Ancak Türkçe kitabet ve tekellüm ederim. Hiçbir eser ve te'lifatım olmadığı gibi mekteb şahadetnâmem dahi yokdur.
Hizmet-i Devlete müvazzaf veya mülazim olarak kaç yaşında ve nerede dahil ve bi't-tarakki ne kadar maaş veya harcırah ve ücret ve aidat …	17 yaşında olduğum halde 17 Ramazan 1285 şinci günü Galata Mahkemesi'ne devam ile evela beş sene kadar mahkeme-i mezkurede istihdam olunub muahharen beş sene müddet Karamürsel ve Mudanya ve Varna naibleri maiyetlerinde bulundum. Ve 15 seneden beri mahkeme-i mezkurede kitabetle istihdam olunmakdayım ve Ruus-ı Hümayun'a nail olamadım. Ve ecnebi nişanlarının hamili değilim.
İnfisalin esbab-ı hakikiyesi nedir şikayetle münfasıl olub tahtı muhakemeye alınmış ise töhmet ve berattan ne hükme netice vermişdir. …	Lehü'l-hamd bir cihetle tahtı muhakemeye alınmadım ve ceza görmedim. 5 Safer 1310 An-ketebe-i Mahkeme-i Galata [Galata Mahmekemesi Ketebesinden İbrahim Efendi][18]

18 İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi (İ.M.MŞH. ARŞ) Sicil-i Ahval No: 556/673.

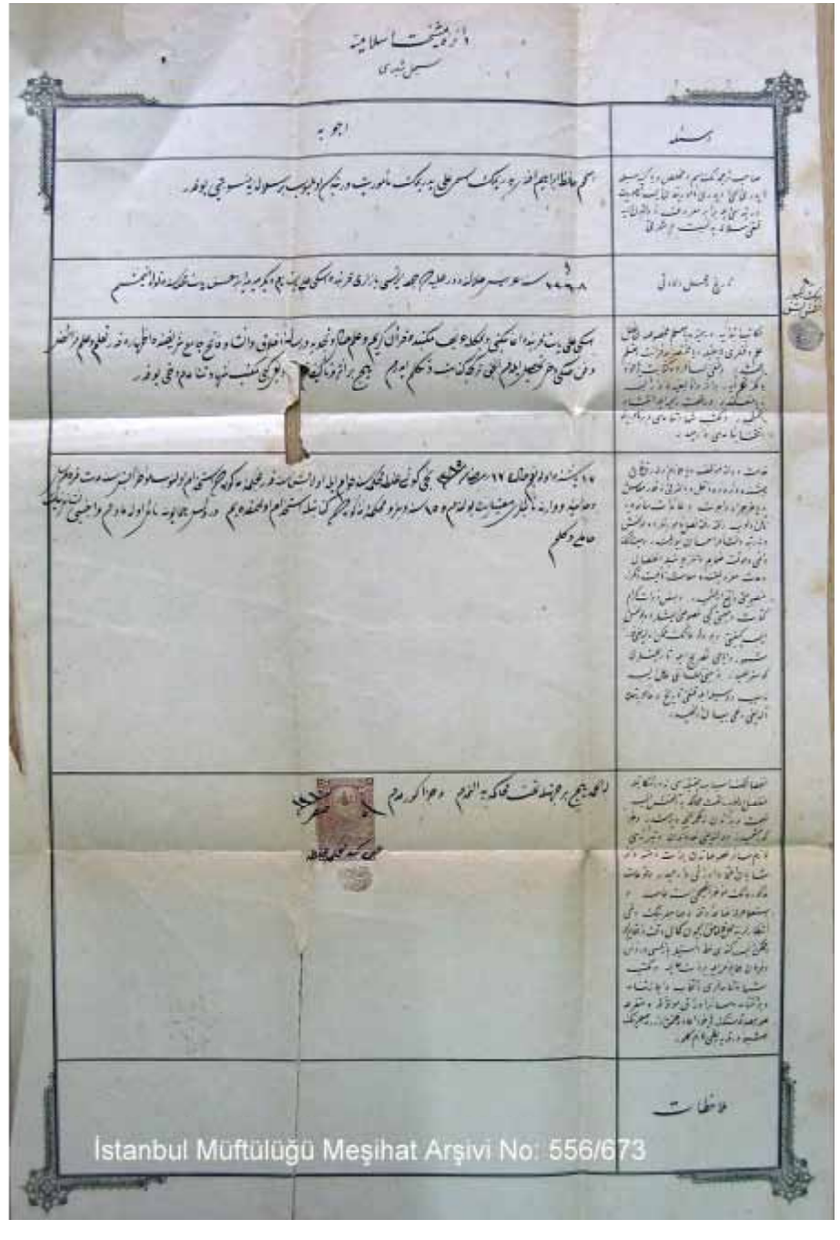

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİYANET İŞLERİ REİSLİĞİ
MEMURİYET VE SİCİL MÜDÜRİYETİ

UMUMİ N0: 6364/6285
HUSUSİ: 2260/773

İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜNE

20 Kanun-ı evvel 1327 tarihinde Kiğı kazası müftülüğüne ve 20 Mart 1326 tarihinde kazayı mezkur müderrisliğine tayin edilen Kadızâde Muhammed Nureddin Efendi'ye ait tercüme-i hal varakasının dosyasıyla beraber irsali temenni olunur.
Fi 28 Temmuz 1926
Dayanet İşleri Reisi
Sicile fi 1 Ağustos 1926[19]

19 İ. M. Meşihat Arşivi Sicil-i Ahval No: 5384

MEMURİN VE KETEBE VE MUSTAHDEMİNİN TESCİL EDİLECEK TERCÜME-İ HALLERİNİN TAHRİRİNE MAHSUS VARAKADIR.

Sicil-i ahval: Sınıf-ı me'mirin ve mustahdemin-i Devlet-i Aliye'nin tercüme-i ahval-ı zatiyeleriyle sair vukuat-ı mütenevvia-i resmiyelerinin müteselsilen kayıt ve tahrir ve zabt ve tesciline mahsus olmak ve memurin ve ketebe ve mustahdemin-i saire haklarında intihabat ve terakkiyat ile mükafat ve mücazat ve sair her nevi muamelat ve icraatda mamulu'n-bih tutulmak üzere vaz' ve te'sis buyurulmuşdur.	
ESİLE	ECVİBE
Sahib-i tercümenin kedisiyle pederinin ismi ve mahlesi ve şöhreti ve lakabı ve gerek kendisi ve gerek pederi ismiylemi mahlesiylemi veya hem	İsmim Yusuf'dur. Pederimin ismi Kuto ve lakabı yokdur her ikimiz de ismimizle yad olunuyoruz. Maruf bir sülaleye mensub değiliz.
Mahal ve tarih-i veladeti: sene-i hicriye ve ona musadif sene-i maliyenin mümkün mertebe şuhur ve eyyamı tasrih olunarak gösterilmelidir. …	1305 senesi zilkadesinin üçüncü gününe müsadif fi 1 Temmuz 1304 senesinde Genç sancağına tabi Canut karyesinde tevellüd etmişimdir.
Kangı memleket ve mekbteblerde kangı ilim ve fen ve sanat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği ve şahadetname ve tasdikname ve icazetnâme olub olmadığı ve kangı lisanlarla kitabet veyahut yalnız tekellüm etdiği ….	Nefs-i Genç karyesinde hususi Sıbyan mektebinde okuyub bir sanata girmemişimdir.
Hizmet-i Devlete kangı tarihde ve kaç yaşında ve nerede muvazzefen mi yoksa mülazemetle mi dahil olmuşdur. Ve ondan sonra maaşlı ve maaşsız gerek daimi ve gerek muvakkat…	Hizmet-i devlete pederimin vukuu vefatıyla valideme müîn verilerek idarelerini taayyüş etmekdeyim başka memuriyetlerde bulunmamışımdır.
Hizmet-i devlete duhulünden varakası tarihine kadar arada infisali vuku'bulmamış ise esbab-ı hakikiyesi ve bir zan ve şübhe ve şikayet üzerine işden el-çekdirilmiş ise de ne sebe mebni ve ne tarihde…..	Hizmet-i devlete duhul etmemiş ve lehü'l-hamd hiçbir cihetle tahtı muhakemeye alınmamış ceza dahi görmemişim yedimde olan Devlet-i Aliye-i Osmanyye tezkiresiyle geçende hüsnü halime dair aldığım şahadetname istid'aneme rabten takdim kılındı Karye-i Canut Hane 2 Yusuf bin Müteveffa Kuto Tevellüdü 1304 Balaya çıkarılan işbu künye müvafık-ı kayıd olduğu tasdik olunur fi 25 Şubat 1325 İşbu sahib-i tercume Genç sancağı mahkeme-i şeriyye odacısı olub hüsnü hal ashabından olduğu tasdik kılındı. 21 Haziran 1326 Ed-da'i Naib-i Genç[20] Mühür

20 İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi Sicil-i Ahval No: 964/209. Söz konusu arşiv belgelerinin temin ve transgribinde yardımlarından dolayı Abdullah Demir'e müteşekkirim.

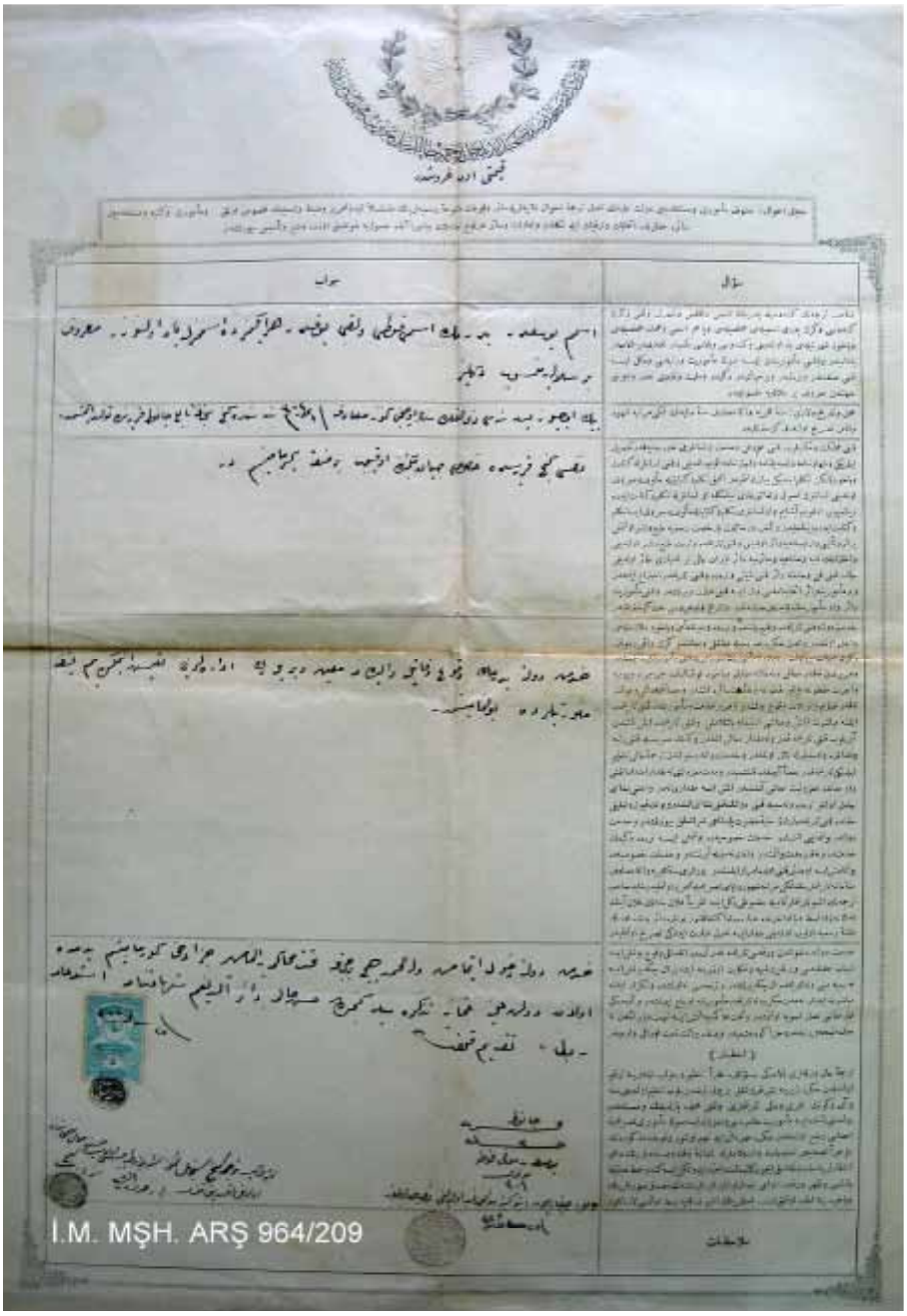
I.M. MŞH. ARŞ 964/209